

СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

*Якщо вчитель поєднує у собі любов до роботи
і до учнів, – він досконалий вчитель
(Л.М. Толстой)*

Постановка проблеми. Світовий освітній простір об'єднує національні освітні системи, що істотно різняться філософськими й культурними традиціями, рівнем цілей і завдань, якісними станами. Тому варто говорити про цей простір як про єдиний організм, що формується і в кожній освітній системі якого наявні глобальні тенденції й збережено розмаїтість.

Зміст освіти може бути обмежений стандартами регіону, країни, всього світу, але одним із головних завдань освіти є належна підготовка молодих поколінь до успішного життя й діяльності складних умовах мінливого суспільного буття й жорсткої конкуренції на ринку праці. Освітнє середовище, до якого потрапляють студенти-іноземці, різниться від того, до якого вони звикли на батьківщині. Однак освітнє середовище є форма єдності людей як суб'єктів навчання, яка утворюється в результаті їх спільної діяльності. В процесі навчання і виховання людина знаходить соціокультурні норми, що мають історичне значення для розвитку цивілізації, суспільства і людини [8]. Взаємодія викладача і студента значно полегшує процес навчання і зумовлює інтерес до дослідження педагогічних умов як складової освітнього простору.

Аналіз досліджень з проблеми. Кількість іноземних студентів в Україні зростає. Це посилює увагу дослідників до проблем їх підготовки. Різні аспекти їх підготовки у вищих навчальних закладах вивчали українські та зарубіжні дослідники: Н. Булгакова, А. Крайнова, Л. Куришева, Л. Левчук, Н. Маяцька, С. Мордас, О. Резван, Л. Рибаченко, О. Степаненко та інші.

Автори визначають недоліки, характерні для сучасної системи підготовки іноземних громадян. Зокрема, в Україні відсутня державна програма розвитку співпраці з іншими країнами у сфері освіти, яка б максимально враховувала їх інтереси; відсутні угоди про взаємне визнання документів про освіту; слабе програмно-методичне забезпечення підготовки іноземних фахівців; недостатнє використання зарубіжного досвіду підготовки іноземних студентів тощо [1].

Теоретичні і практичні аспекти вивчення проблеми впливу середовища на особистість людини знаходять своє віддзеркалення в роботах психологів К. Абульханової-Славської, Ю. Абрамової, І. Зимньої та інших.

Проте поза увагою дослідників залишається вплив педагогічних умов на ефективність підготовки студентів-іноземців, зокрема з дисципліни «Нарисна геометрія». Не враховуються їх ментальні та психофізіологічні особливості адаптації до навчально-виховного процесу, рівень готовності до навчання в Україні. А це б підвищило ефективність вивчення ними навчальних дисциплін і сприяло розкриттю особистісного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Підготовка іноземних студентів посідає чільне місце серед пріоритетних напрямів освітньої політики розвинутих країн світу. Зараз і ми стаємо свідками й учасниками відродження цілісної системи підготовки спеціалістів для

закордонних держав. Вхідження України в європейський освітній простір означає для системи освіти України вирішення глобального завдання формування нового мислення, здатного до толерантності і безконфліктної взаємодії з представниками інших культур, до розуміння і усвідомлення своїх дій та їх можливих наслідків. Адаптуватися до студентів, знайти підхід до кожного та створити умови для розкриття потенціалу кожного студента-іноземця – це запорука ефективної підготовки.

Завданням викладача завжди було і є навчити, допомогти, підготувати, сформувані нове творче покоління. Проблема полягає в тому, як організувати навчальну діяльність, щоб студенти не лише поглинали потік інформації, що дається викладачем, але й розуміли, оцінювали цю інформацію. Педагогічні умови відіграють при цьому вирішальну роль. Особистість студента-іноземця, розуміння його як індивідуальності є запорукою успішної організації навчально-виховного процесу в умовах українського освітнього простору. Проблеми розвитку і реалізації особистісного потенціалу досліджують Б. Братусь, Н. Ковальова, Н. Кузьміна, С. Степанов, І. Кучерявий, гуманізації особистісно-орієнтованого підходу в освіті присвячені праці К. Абульханової-Славської, С. Якиманської, В. Ляудис та ін.

Недостатнє знання людини, поверхнєве і неповне розуміння її цінності є однією з головних причин дегуманізації людських відносин у всіх сферах суспільного життя, і, зокрема, в освіті. Сучасне розуміння студента-іноземця, як особистості, є вищим проявом людського в людині. Кожна людина має можливість стати особистістю, але не кожна нею стає в дійсності. Один з найактивніших дослідників особистості Б. Братусь вважає, що людську сутність треба добути, людиною треба стати [5].

Педагогічні умови є складовою освітнього середовища, яке, на думку С. Дерябо, є сукупністю всіх можливостей навчання і розвитку особистості, як позитивних, так і негативних. Він вважає, що психолого-педагогічна компонента є основною [4]. На думку В. Рубцова, освітнє середовище – це форма співробітництва (комунікативна взаємодія) [2]. Ю. Мануйлов доводить, що освітнє середовище створює умови, базу (матеріальні та духовні блага, інформаційне поле і т.ін.) для задоволення потреб суб'єкта, здійснення його діяльності; середовище опосередковує свідомість, поведінку суб'єкта; є умовою реалізації отриманих знань, сформованих умінь, самореалізації.

Ми цілком згодні з цими вченими, але у своїй роботі враховуємо і думку самих студентів-іноземців. Найскладнішим у перший рік життя в Україні вони вважають адаптацію [3]. Педагогічні умови як важлива компонента освітнього середовища сприяють успішній адаптації до навчання. Від педагогів, з якими стикаються студенти на першому курсі, залежить враження про Україну та її систему освіти. На думку студентів, ідеальним «прискорювачем» адаптації є атмосфера «доброго дому», де кожен студент-іноземець зможе знайти себе [3]. В дійсності необхідність ефективної підготовки студентів-іноземців ускладнює ставлення викладачів до них як і до слов'янських студентів.

Проведені дослідження підтверджують, що 74% викладачів вищих технічних навчальних закладів (дослідження проводились на базі Харківського Національного аерокосмічного університету ім. М.С. Жуковського «ХАІ») вважають, що основним є передача знань, лише 26% респондентів в визнають і важливість сприятливих педагогічних умов, в процесі навчання враховують ментальні та психофізіологічних особливості сту-

дентів-іноземців, фактор адаптації і готовність до особливостей навчально-виховного процесу в Україні.

Особистість викладача, його професійні, людські та морально-етичні якості завжди є визначальними в педагогічному процесі, а сьогодні набувають ще більшого значення у зв'язку зі зміною цілей і функцій освіти на сучасному етапі. Однією із характерних особливостей сьогодення є певне зниження ролі викладача як єдиного джерела і носія наукових знань для студентів. Безліч інформації студенти можуть знайти в Інтернеті. Однак у них відсутній досвід її систематизації, методологічного аналізу й оцінки достовірності. Тому сьогодні істотно зростає роль викладача як експерта і консультанта, здатного допомогти студентові правильно орієнтуватися у світі наукової інформації.

Разом з тим розширюється діапазон психологічного і педагогічного впливу викладача на студентів-іноземців. Адже, як зазначалось вище, важлива не тільки ефективна підготовка спеціаліста, але і його особистісний розвиток.

Тому сьогодні викладач вже не може бути тільки фахівцем у певній сфері науки і техніки, провідником відповідних знань і інформації, він повинен бути педагогом, психологом [5]. Від цього істотно залежить успішність його педагогічної діяльності, професійний і особистісний авторитет, ефективність підготовки майбутнього конкурентоспроможного покоління.

Оптимізація педагогічного спілкування є важливою умовою соціально-психологічної адаптації студентів-іноземців до навчання в Україні і дозволяє більш ефективно здійснювати їх підготовку. Аналіз свого власного досвіду автора з викладання студентам-іноземцям і теоретичні положення дають змогу визначити такі фактори, що впливають на створення сприятливих педагогічних умов для ефективної підготовки студентів-іноземців.

Використання комунікативної функції педагогіки, яка спрямована допомогти налагодженню контакту між студентом і викладачем. Метою є успішне вирішення педагогічних завдань з підготовки студентів-іноземців на початковому етапі професійної підготовки. Прояв рівних дружніх відносин з усіма студентами групи, знання і врахування викладачем індивідуальних рис і якостей студентів-іноземців, які є представниками різних етнографічних груп.

Емоційний зворотній зв'язок між викладачем і студентами. Рівень розуміння і глибина засвоєння навчального матеріалу студентами-іноземцями та їхнє ставлення до нього перевіряється по поведінці, різним реакціям окремих студентів чи групи в цілому. Аналізуючи цю реакцію, викладач має можливість правильно реагувати на неї і при необхідності корегувати процес вивчення дисципліни. Це можна зроби шляхом зміни форм навчання, пристосовуючи їх до індивідуальних рис студентів-іноземців.

Формування освітнього середовища на основі норм міжособистісного спілкування на основі толерантності, доброзичливості, взаємної поваги та прагнення підтримувати сприятливий психологічний клімат в колективі [7].

Суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії і взаємовідносини у процесі педагогічної діяльності. Такий характер взаємодії і взаємовідносин у процесі педагогічної діяльності був помічений і підкреслювався спеціально ще в глибокій давнині. Про це, зокрема, свідчить цитата з Талмуда, священної книги іудейської релігії: «Багато в чому я навчи-

вся у своїх наставників, ще більшому – у своїх товаришів, але більше всього – у своїх учнів». Для здійснення такої взаємодії необхідно застосування комплексного підходу, який має виходити із знання особистості студентів-іноземців і технологій педагогічної співпраці.

Перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих. Протягом останнього десятиліття сформувалась вітчизняна педагогіка гуманістичного напрямку, в якій особистість розглядається як неповторна унікальна цілісність, як активна творча істота, яка може впливати на своє життя і розвиток. Кожен студент являє собою головну цінність зі своїми особливим неповторним внутрішнім світом, своїми інтересами, потребами, здібностями, можливостями та особливостями. У навчально-виховному процесі все повинне бути спрямоване на розвиток особистості студента.

Висновки. Таким чином, урахування психофізіологічних, ментальних особливостей студентів-іноземців як суб'єктів навчання є визначальним у раціональній організації навчального процесу. Правильне врахування цих особливостей студентів-іноземців і створення сприятливих педагогічних умов – запорука ефективної підготовки майбутнього конкурентоспроможного покоління. Зміст освіти має орієнтуватись на забезпечення розвитку і самовизначення особистості студента-іноземця. Особистість викладача при цьому відіграє вагомую роль. Ми поділяємо думку К. Ушинського, який вважав, що тільки особистість може діяти на розвиток і становлення особистості, тільки характером можна створити «характер».

Список літератури: 1. Адаменко О.В., Разорьнова М.В. Аналіз тематичного спектра дисертаційних досліджень з питань підготовки іноземних студентів в Україні (1990–2009 pp.): Режим доступу: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/000349304/12/image/12-123.pdf00>. 2. Габа І.М. Освітнє середовище: соціально-психологічна парадигма: Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpip/2010_22/sb22_05.pdf. 3. Дахлаб Сеид Али Личность преподавателя в системе подготовки иностранных граждан / Дахлаб Сеид Али // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Тези міжнар. наук.-теор. конфр. студ. і аспір. – Харків: НТУ «ХП», 2011. – Ч. 2. – С. 209. 4. Дерябо С.Д. Формирование ценностной ориентации воспитанников образовательных учреждений / С.Д. Дерябо // Высшее образование в России. – 2007. № 3. – С. 34–38. 5. Зміст і сутність педагогічної діяльності: навчальний посібник / [О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч та ін.] – Харків: НТУ «ХП», 2007. – 228 с. 6. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Науково-методичний посібник / Зязюн І.А. – К.: МАУП, 2000. – 312 с. 7. Ігнатюк О.А., Сладкіх І.А. Студентська мобільність: світові та вітчизняні тенденції розвитку // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – Харків: НТУ «ХП», 2009. – № 3. 8. Культура. Нравственность. Религия. (Материалы «круглого стола») // Вопросы философии. – 1989. – № 11. – С. 30–63.

*Петутина Е.А.
г. Харьков, Украина*